

Методичні рекомендації для спеціалістів центрів соціальних служб для сім'ї, дітей та молоді щодо соціальної підтримки сімей з проблемами співзалежності від вживання психоактивних речовин.

Співзалежність як базовий термін в соціальній роботі має 2 основних значення:

1. поведінкові та психоемоційні розлади членів родини або представників найближчого соціального оточення, пов'язані з зловживанням психоактивними речовинами залежною людиною;
2. намагання вирішити проблеми родини, особи, яка опинилась або може опинитись у складних життєвих обставинах, без виконання отримувачами послуг своїх обов'язків та їхнім намаганням перекласти відповідальність саме на спеціалістів соціальної роботи.

На сьогоднішній день, співзалежність офіційною медициною не визначена як окреме захворювання з своєю симптоматикою, методами діагностики, лікування, в тому числі і медикаментозного, реабілітації та ресоціалізації, але відповідає всім критеріям поведінкового відхилення, адикції та без кваліфікованого втручання спеціалістів може призвести до негативних наслідків, погіршення ситуації в самій родині. Мало обізнані, мало вмотивовані до сімейного навчання співзалежні можуть суттєво нашкодити процесу лікування, реабілітації та одужання. В Україні часто трапляються випадки, коли без добровільної згоди споживачів психоактивних речовин саме співзалежними, а не судом приймається рішення щодо примусового вилучення та розміщення таких людей в закритих центрах неурядових організацій або приватних структур, не завжди укомплектованих професіоналами і не завжди маючих затверджену програму реабілітації, що відповідає міжнародним та вітчизняним стандартам, етичним принципам надання медичних та соціальних послуг. Діяльність більше 20 таких центрів в Україні вже призупинена, відкриті кримінальні впровадження.

Співзалежні є невід'ємною складовою клієнтоцентристського підходу, технології сімейної терапії, мета якої полягає в допомозі сім'ї подолати спільними зусиллями труднощі, у сприянні її здоровому розвитку через зміну стосунків людини, яка має проблему, зі значущими для неї особами з найближчого сімейного та соціального оточення. Цей підхід до розв'язання проблем постав із розуміння того, що природа людських проблем є скоріше міжособистісною, ніж особистісною, тому втручання слід спрямовувати на покращення взаємопорозуміння та довірливих стосунків між людьми.

Основні ролі співзалежних:

- роль адвоката, який не визнає наявності у найкращої дорослої „дитини” в світі проблеми вживання ПАР (психоактивних речовин), не бажає нічого змінювати у власному житті та в житті вічного підзахисного;
- роль постійно заклопотаної людини, яка ігнорує наявність проблеми та стверджує, що всі це спробували для повноти відчуттів та емоцій, і все скоро закінчиться без будь-яких серйозних наслідків;
- роль зберігача сімейних таємниць, звернення за підтримкою та професійною допомогою може нашкодити репутації, іміджу родини, бо хто на 100% гарантує дотримання конфіденційності інформації;
- роль самодіагност, самопризначенця курсу лікування, надавача психологічної підтримки (з застосуванням ненормативної лексики, методів сімейного покарання);
- роль слідчого з особливо важливих сімейних питань, який підозрює людину з досвідом вживання в тому, до чого вона і не причетна;
- роль сімейного генерального прокурора, який в усіх бідах родини звинувачує виключно людину, яка вживає ПАР, без намагання проаналізувати свою поведінку;
- роль фінансового спонсора, платника заборгованостей, який свої батьківські або

інші сімейні функції звужує до функції виконання вимог кредиторів, щомісячних відкупних, необхідних для вирішення тієї чи іншої проблеми;

- роль самопожертви, яка бере всю відповідальність за вчинки, поведінку, навіть скоєне залежною людиною виключно на себе;
- роль гіперактивного контролера, суфлера, сценариста чужого життя, який щохвилини нав'язує свою життєву позицію щодо форми одягу, місця перебування, вибору посуду, використовує в більшості випадків, не пов'язаних з вживанням, філософію заборони;
- роль жертви, постраждалої від сімейного терору, яка не хоче навіть спілкуватись на теми взаємопідтримки та взаємопорозуміння і не хоче вірити в можливі позитивні зміни;
- роль вимагача від надавачів медичних та соціальних послуг, які мають забезпечити стовідсотковий результат у вирішенні всіх негараздів та сімейних проблем;
- роль вчителів, наставників для психологів, соціальних працівників, які про все знають, теорію читали, але, на жаль, добитись позитивного результату не зуміли;
- роль вічних критиків існуючої мережі послуг, без бажання критично оцінити своє відношення до шляхів вирішення проблеми та власні дії.

Такий широкий перелік ролей співзалежних потребує професійної підготовки та перепідготовки фахівців соціальної роботи, консультантів, які працюють з даною категорією клієнтів, впровадження системи моніторингу та оцінювання, аналізу виконання планів роботи з родиною, залучення ресурсів профільних державних установ та неурядових організацій, в тому числі і спільнот груп Ал-Анон (родичі людей з проблемами, пов'язаними з алкоголем), Нар-Анон (родичі людей з проблемами, пов'язаними з наркотиками).

Основні проблеми співзалежних людей:

- низький рівень поінформованості про залежність як захворювання головного мозку, поведінкові та психічні розлади, пов'язані з вживанням ПАР, про установи та організації, спеціалісти яких на професійних засадах надають послуги залежним та співзалежним;
- не сформована культура звернень за психологічною професійною допомогою;
- несвоєчасне виявлення та усвідомлення проблем, пов'язаних з вживанням ПАР, замість сімейної профілактики боремось вже з наслідками ризикованої поведінки та зловживання;
- відкладання термінів звернення за професійною допомогою на не визначений час;
- відсутність позитивного досвіду спільного обговорення ситуацій, які виникають в родині, потребують зваженого рішення, а не домінування однієї позиції;
- недовіра, що склалась на сімейному рівні, де часті випадки зникнення коштовностей, цінних речей, грошей, прояви агресії, домашнього насильства;
- недостатній рівень мотивації співзалежних до системного навчання, роботи над собою в групах взаємопідтримки;
- поступки після залякувань кредиторів, колекторських фірм та спроби сплатити не свої борги;
- негативне психологічне налаштування на можливість кардинальних змін, на позитивний результат чергової спроби досягнути тривалої ремісії залежною людиною;
- відсутність фінансових можливостей оплачувати серйозне лікування в платних клініках та центрах;
- віра в міфічну золоту пігулку та нетрадиційні, але добре прорекламовані моделі лікування, з залученням ясновидців, гадалок, ворожбитів;
- невиконання рекомендацій лікарів – наркологів, психіатрів, психологів,

спеціалістів соціальної роботи;

- невизнання проблеми співзалежності від поведінки близької людини, яка зловживає ПАР, „змінюватись має світ навколо, винне середовище та час, а не батьки залежної особи”;
- приреченість на співзалежність – „така наша доля, зловживав дід, дядя молодим помер від алкоголізму”;
- посилення на зайнятість на роботі, нема на кого залишити неповнолітніх, пройти всі необхідні консультації та заняття.

Незважаючи на наявність такого неповного кола проблем, саме співзалежні частіше всього першими звертаються до спеціалістів соціальної роботи, є основним сімейним ресурсом для покращення соціальної ситуації.

Спеціалістам соціальної роботи мережі центрів соціальних служб для сім’ї, дітей та молоді, партнерських установ та організацій пропонується наступний алгоритм дій та взаємодії в роботі з родинами, де є співзалежність від зловживання психоактивними речовинами:

- надавати інформацію про надавачів на міському та районному рівнях медичних та соціальних послуг в контексті співзалежності;
- рекомендувати співзалежній людині звернутись для отримання консультативних послуг до підготовлених спеціалістів РЦСССДМ, в тому числі і тих, хто пройшов підготовку в Міській школі для консультантів з питань залежностей;
- за отриманням консультацій з медичних питань лікування гострих станів, залежності звертатись до сімейних лікарів, психіатрів медичних установ за місцем фактичного проживання, до спеціалістів КНП „Київська міська клінічна наркологічна лікарня „Соціотерапія” за наступними телефонами:

цілодобова консультативна лінія – 524-89-90;

відділення детоксикації від отруєння та зловживання алкоголем:

вул. П. Запорожця, 20, завідувач відділенням - Андрій Русланович, 540-62-86, 540-01-20,

вул. Качалова, 5, завідувач відділенням – Віталій Юрійович, 404-26-93;

відділення детоксикації від наркотичних речовин – вул. Качалова, 5, Ігор Володимирович;

- надавати за запитом отримувачів послуг контактні телефони методиста КМЦСССДМ – Крисова Леоніда Петровича щодо можливостей проходження пільгового лікування споживачами психоактивних речовин, програм реабілітації в існуючих стаціонарних центрах, з можливістю вибору для таких людей, розкладу груп взаємодопомоги для різних категорій залежних та співзалежних 097-702-97-35, 063-158-50-21;

- залучати для надання послуг консультування родинам з проблемами залежностей та співзалежності наступних спеціалістів та добровільних помічників на громадських засадах міського спеціалізованого формування „Служба соціально-профілактичної роботи” КМЦСССДМ:

Придатко Оксану Ростиславівну, психолога, 063-447-86-97;

Безсмертного Юрія Михайловича, психолога, 067-989-56-81, очні консультації щовівторка та щочетверга з 10 до 14 години за адресою: вул.Довженка, 2, каб. 13 б;

Галан Наталію Василівну, медичного психолога, невропатолога, 098-093-40-40;

- співзалежні від ризикованої поведінки неповнолітніх з досвідом вживання психоактивних речовин, можуть звернутись до психологів, які працюють в рамках спільних заходів КМЦСССДМ та ВБО „КОНВІКТУС УКРАЇНА” в лівобережному (вул.Новодарницька, 26) та правобережному (вул. Депутатська, 32) відділеннях „Центру соціально-психологічної підтримки сімей з дітьми, які мають досвід вживання психоактивних речовин”, а саме:

Горіної Лариси Степанівни, 093-742-56-64, Панчук Ольги Павлівни - 096-408-08-08, безкоштовні консультативні послуги надаються з 12 до 20 години з понеділка по п'ятницю;

- залучати для надання правових послуг співзалежним (проблеми з кредиторами, залякування колекторських компаній, конфлікт з законом) юристів та адвокатів, які надають такі послуги в районних державних установах, в центрах вторинної правової допомоги;

- направляти батьків та родичів людей, які вживають ПАР, до участі в заняттях Міської школи для співзалежних, що проходять щопонеділка та щовівторка з 19 до 22 години за адресою: вул.Довженка, 2, каб. 22, попередній запис до школи за телефоном: 050-311-91-89, Яшина Юлія Сергіївна ;

- в умовах карантину направляти співзалежних за інформацією про діяльність груп Ал-Анон – САЙТ www.al-anon.org.ua телефон гарячої лінії 095-838-29-33, Skure група Нар –Анон “Пульс”, щоп'ятниці о 20.00, телефон 095-395-02-61;

- направляти співзалежних для участі в заняттях груп взаємодопомоги для таких людей, що проходять в приміщеннях КМЦСССДМ (після карантину) за наступним графіком:

Групи Ал-Анон, для членів родин з проблемами алкоголю.

День тижня та час	ІПП	Номер телефону
Понеділок 19.00. – 21.00.	Група «Слово» Сергій	098-418-93-63
Вівторок 18.30. – 21.00.	Група «Олімп» Ірина	096-216-85-93
Середа 19.00.- 21.00.	Група «Віра.Надія. Любів» Надія	097-682-41-41
Четвер 19.00.- 21.00.	Група «Чистий четвер» Лариса	093-312-11-16
П'ятниця 17.00. – 19.00.	Група «Движение вперед!» Олена	097-344-14-97
Субота з19.00. по 21.00.	Група «Внутрішня Монголія» Марина	066-225-51-25
Неділя (17.00.-20.00.)	Група «Неділя» Світлана	095-547-25-33

Група ДДА (дорослі діти алкоголіків)

Субота (11.30. – 13.30)	Тетяна	096-97-36-930
-------------------------	--------	---------------

Група для співзалежних (Міжнародна антинаркотична асоціація)

Середа (18.00. – 21.00)	Група МАА Валентина	099-377-53-28
-------------------------	------------------------	---------------

Група Нар- Анон

П'ятниця (19.00. – 21.00)	Група Нар-Анон Ірина	095-395-02-61
Субота 13.00. -15.00.	Група Нар-Анон Ірина	095-395-02-61
Субота 15.00. – 18.00.	Група Нар-Анон Ірина	095-395-02-61

Група для співзалежних «Фавор ЮА»

П'ятниця (19.00. – 21.00)	Група Фавор ЮА Ірина	073-159-70-29
------------------------------	-------------------------	---------------

Група для співзалежних «Шанс»

Субота (19.00. – 21.00)	Група для співзалежних Сергій	066-321-123-8
----------------------------	----------------------------------	---------------

- перевіряти інформацію приватних медичних структур, що на платній основі надають медичні та психологічні послуги залежним та співзалежним щодо можливої взаємодії в роботі з такими людьми, в тому числі і на пільгових умовах, за направленням РЦСССДМ;
- залучати для надання консультативної допомоги спеціалістам соціальної роботи РЦСССДМ, які здійснюють соціальний супровід родини в СЖО, в тому числі з причин, пов'язаних з залежністю та співзалежністю, вже названих залучених спеціалістів КМЦСССДМ;
- розміщувати в куточках для клієнтів, на сайтах РЦСССДМ базову інформацію про послуги, що надаються в контексті проблем залежностей та співзалежності;
- залучати родини з проблемами залежностей до участі в профілактичних заходах, акціях, в заходах соціального навчання.